

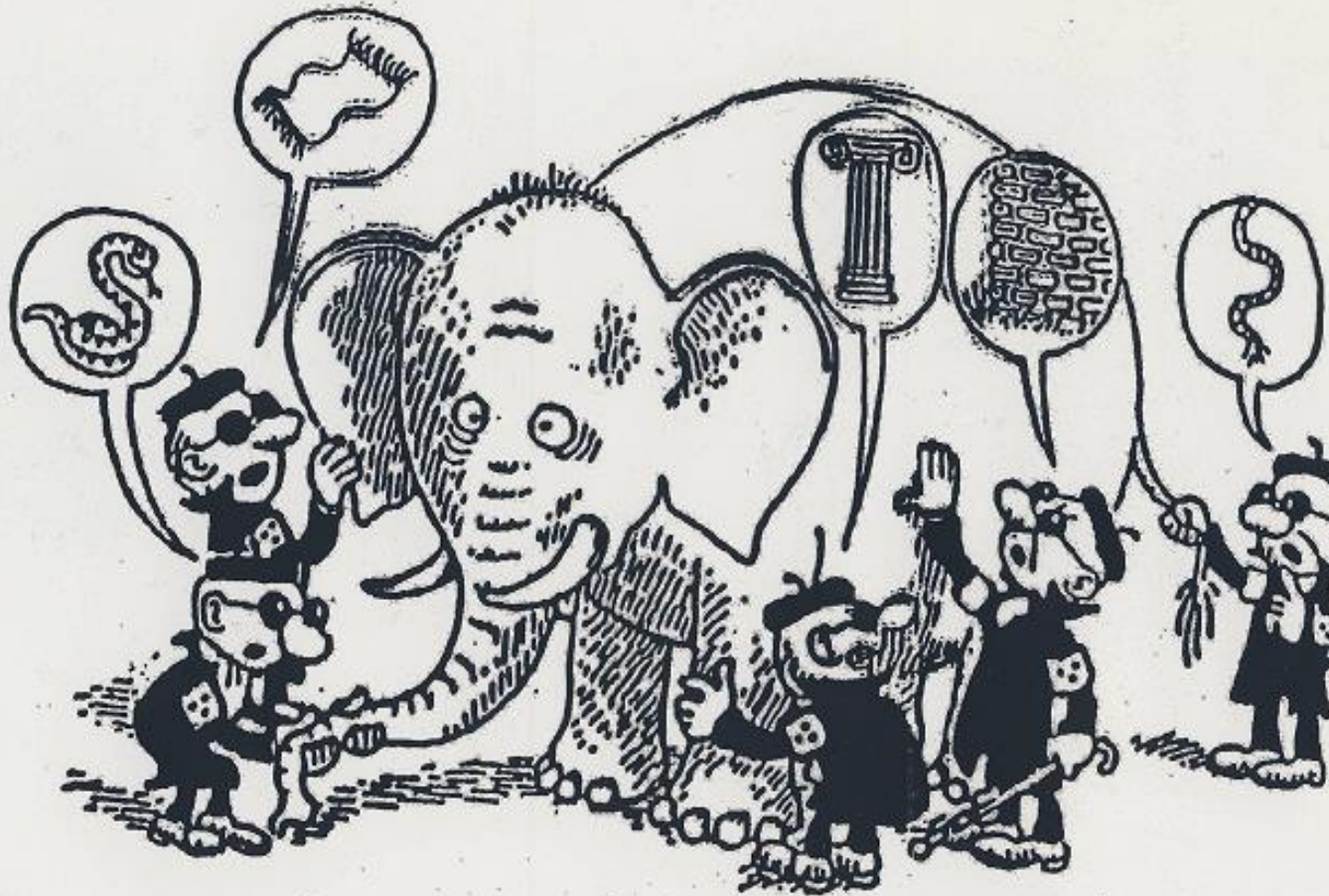
# Cannabisanvändning bland ungdomar

En sammanställning av forskning för en kunskapsbaserad prevention

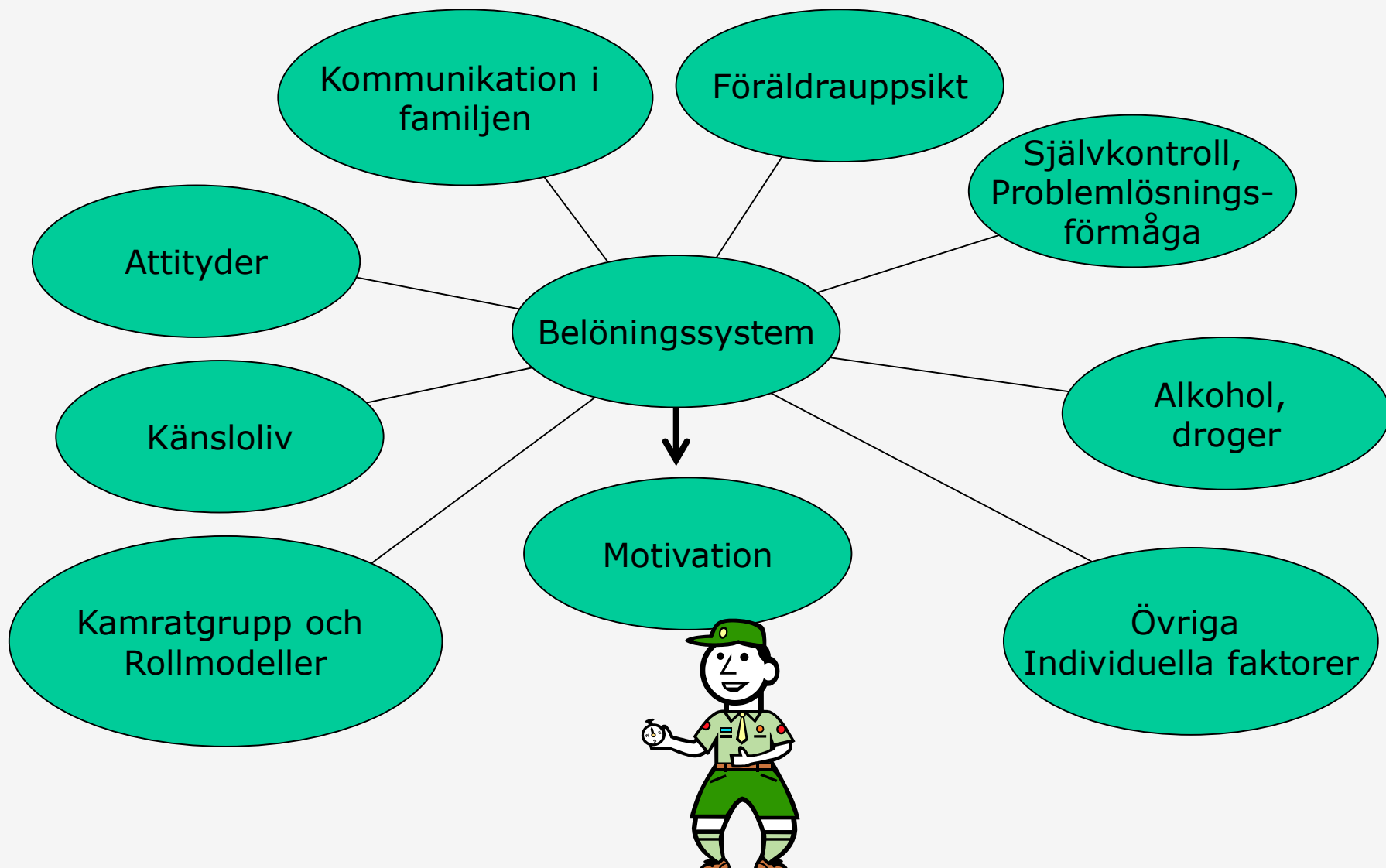
Torbjörn Forkby  
Solveig Olausson  
Russell Turner



Det beror ju på vad man ser...



# Risk- och skyddsfaktorer kopplas samman till belöning och motivation



## Kunskapsbaserad prevention

1. Sök kunskap
  - Om situationen
  - Om förebyggande arbete
  - Om behandling
- Identifiera viktiga aktörer
2. Etablera allianser
  - Lokalt, regionalt, nationellt
3. Organisera arbetet
4. Följ upp

## Bakgrund

- Cannabis den klart vanligaste narkotikan
  - I synnerhet bland unga, förstadrog
  - Ingår ofta som drog även för dem som i huvudsak använder andra substanser
- Globalt sett en attityd- och policyförändring
- Den svenska modellen: förebyggande, kontroll, behandling gett relativt liten grupp ungdomar som provar, men utsatt för prövning:
  - Ökning under 2000-talets inledning
  - Påverkas av omvärlden (och inhemsk lobby)
- Inhemsk produktion
  
- Regeringens treåriga satsning mot cannabis. (2012 – 2014)
- Länsstyrelsen i Västra Götaland - medel för kunskapssammanställning och kunskapsspridning

# Tidigare samverkan Länsstyrelsen

## – FoU i Väst/GR, *några exempel*

- Studier och fördjupningsarbete
  - FoU-cirklar, för personal inom öppna mottagningar för ungdomar som använder droger = En delad ritning
  - GHB-området, studier och kunskapsöversikt
  - Mödravård för kvinnor med missbruk
  - Boende för personer med missbruk
- Kunskapsspridning
  - Stort antal konferenser och seminarier, Cannabiskonferens, Pågående forskning, föräldrastödsprogram
- Strategiskt långsiktig samverkan (partnerskap)
  - FMB, CERA

# Uppdrag och målsättning

- En samlad presentation av studier inom ramen för MOB med relevans för cannabisområdet samt aktuella skrifter från Folkhälsoinstitutet.
- Översikt över brukets omfattning
- Presentationer av enskilda experter som ger sin syn på cannabis och prevention
- Aktuell kunskapsöversikt över förebyggande arbete och tidiga interventioner för ungdomar
- Tillgänglig presentation som kan spridas brett
  - Hittills 2 600 ex – nationell spridning
  - Presenteras på konferenser (ex vis Förbygg.nu, Mötesplats IFO)
  - Information gått ut med bilaga "Psykisk hälsa" i SVD – spridning Almedalen
  - Mediespridning

## Röster från intervjuade experter

*Tidig debut i cannabismissbruk försämrar IQ*

Madeleine Meyer

*Ett etablerat faktum att cannabis ökar risken för psykos*

Peter Allebeck

*Ett anständighetskrav i förhållande till befolkningen att informera om riskerna*

Jan Ramström

*Vägen tillbaka till samhället kräver ofta proffs*

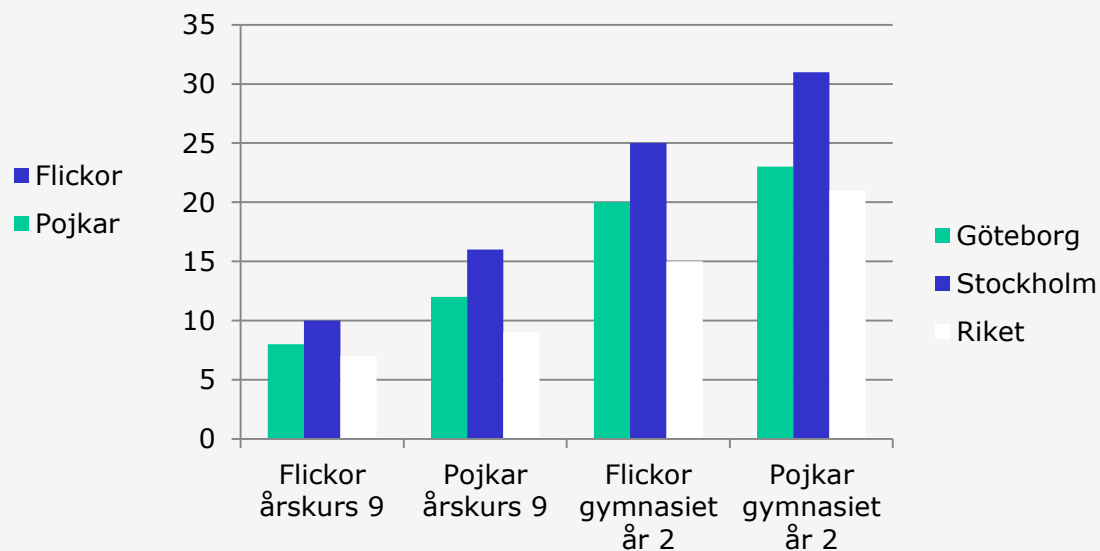
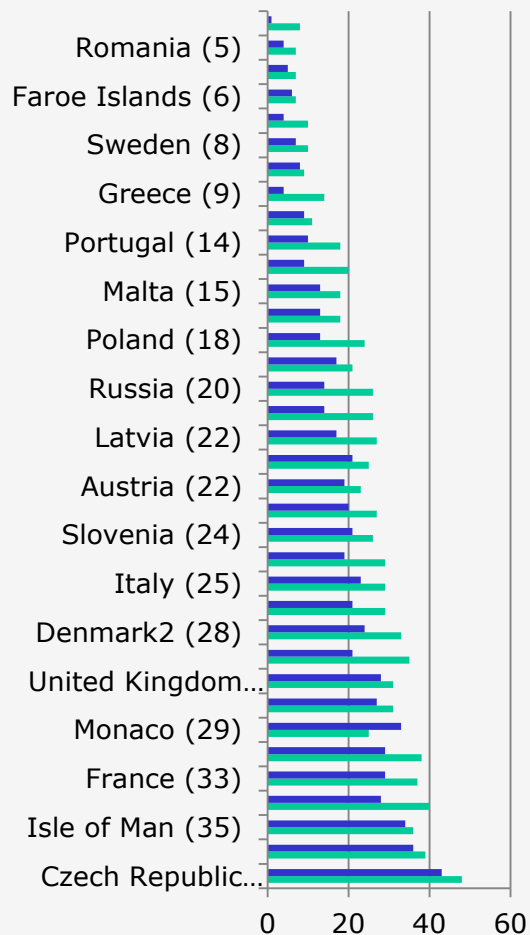
Thomas Lundqvist

*Poängen med samverkan är ju olikheterna*

Kajsa Lindberg



# Omfattning



## Skadeverkningar

- Lagras i fettvävnad – ger upplagrings effekter
- En allt potentare drog
- THC mest psykoaktivt bland omkring 400 ämnen i cannabis
- Aktiverar receptorer i hjärnan
  - Lagras i fettvävnad
  - Påverkar exekutiva funktioner, verbalt, logisk-analytiskt, flexibilitet i tänkande, kortids-, arbets- och långtidsminne
  - Kapar topparna i centrala personegenskaper
  - Löses ut disontinuerligt

## Den kidnappade hjärnan – avstannad utveckling

- Särskilt farligt för tonårshjärnan
- Avtrubbning "ostkupa"
- Amotivationssyndromet
- Skyddande i den egna gruppen
- Överrisk schizofreni, affektiva sjukdomar, ångesttillstånd, depersonaliseringssyndrom och impulsiva våldshandlingar
- Hänger samman med intensitet i bruket
- Och även en rad fysiska risker
- Drar inte korrekta slutsatser

# Drogbrukets funktion och kultur

- Ungdomskulturen och populärkultur kan tillhandahålla försvar för droganvändning inspirerad från hippie-rörelsen.
  - Droger symboliserar, då de sätts samman med andra symboler och ritualer, en annan tillvaro än den människor vanligtvis lever i. Droger pekar på det ickeproduktiva, dvs. då människor t.ex. röker hasch tillsammans tänker de inte på arbete eller prestation, utan enkom på att njuta av stunden. Den linjära klock- och schematiden sätts på tillfälligt undantag. Det (...) liknar olika värderingar som skapades under 1960- och 1970-talen och som innebar en skarp politisk protest mot samhällets utveckling i form av krig och konsumism (Lalander, 2005, s. 52)
    1. Det är många som använder cannabis (också vanligt folk ”Svensson”).
    2. Cannabis används också av personer i hög social position (inget tecken på exkludering).
    3. Normalitetsmarkörer används, exempelvis att man sköter ett jobb (man klarar av bruket – har kontroll).
    4. Omdefinitioner sker, exempelvis att man kan tala om tjänster och gentjänster istället för att sälja och köpa droger (den kriminella hanteringen sätts inom parentes).
    5. Differentiering av olika droger i ”lätta” och ”tunga” (kontrasten ger att cannabis inte är så farlig).
    6. Situationsavgränsning (kontroll av användning till vissa tider, rum och sammanhang – och är därmed narkotikafri vid andra tillfällen).

## Navigering mellan dubbla budskap

Innebörd	Lockande "kontrollerat sökande"	Avskräckande – "missbrukaren"
Hedonism	Fest och glädje	Okontrollerat bruk, kontrollförlust – slav under lasten
Eskapism	Avbrott från vardagen	Flykt från och lösningsförsök i förhållande till sociala och psykologiska problem
Kreativism	Sökande efter ökat medvetande och skaparkraft	Mental och social nedbrytning, apati och oönskade personlighetsförändringar

"Dubbelheten och kluvenheten finns både hos individen själv och i omgivningen och för varje argument finns det ett motargument och för varje tolkning finns ett alternativ".  
 (Skårner, Donning & Månsson (2005))

# Droger och delkulturer

Att droga på resa, Hellum, 2006

- Parentesen, att "ha gjort det"
  - Det (droger) är en del av det här livet, alla gör det, men om du fortsätter när du kommer hem har du problem. (Heidi, på väg från Australien till Indien, s. 16).
  
- Sökande av det "äkta"
  - Som jag ser det så blir man jävligt nedtryckt och själsligt misshandlad av att bo i ett sådant här västerländskt samhälle. Man lär sig hemska värderingar som finns... Till exempel kapitalismen överhuvudtaget upplever jag som väldigt ångestframkallande.
  
- Uppleva en gemenskap
  - Jag gillade känslan av att samlas runt någonting... man lät alla röka på samma och lät någonting gå runt.
  
- Bort från det inrutade mot "livet"
  - Det viktigaste för mig är kärleken till livet ... att man ska ha roligt varenda dag, inte fastna i något system där man jobbar åtta till fem varenda dag... Och det är nog det som är viktigast i livet, att hålla kvar vid sina drömmar.

# Klubbkulturen

- Sjö & Bossius, 2004
- Gruppträck
  - Om man sitter i en cirkel och alla håller på och röker majja, och så är det åttio procent av dom som har provat och tjugo procent har aldrig rökt, och det är i en cirkel. Jag tror alla tar ändå, för det är gruppträck. Om man skickar den vidare å säger ja ska inte ha, så funkar det inte, utan alla tar. (s. 40)
- Försvar och relativisering
  - L: Folk sitter bara och dricker kaffe hur mycket som helst, dom kan inte leva utan kaffe. K: Det är nervgift liksom, nervgift! Det dödar dig förmodligen mer än en lina tjäck, liksom. (s.53)
- Alkohol som ständig referens
  - När jag dricker alkohol känner jag mig sinnesbedövad, trött, seg, vill bara sova. Folk säger att dom bli mer glada, sociala och roliga när dom dricker, men jag känner bara den där segheten. Men med cannabis, då, sinnena förstärks, musiken förstärks, färgerna blir klarare, man skrattar mer, jag tycker det är ett skönare rus, helt enkelt behagligare. (s. 57)

## Förebyggande insatser

- Attitydpåverkan i samhället
- Insatser till familj och i skola
- Polisen roll
- Socialtjänstens roll
- Folkbildningens roll
  
- Modeller får återkommande stöd i forskningen
  - MI
  - Kognitiv beteendeterapi
  - Familjebaserade metoder
  - Vissa skolprogram



# Riskzonen

# Skyddszonen



Empatisk

Hög intelligens

Optimist

Hög bemästringsförmåga

Upplevs av andra som trevlig

Social

Kompisar i egna klassen

Inga brott före 12 års ålder

# Resilience



Impulsstyrd

Problematisk skolgång

Tolkar andra negativt

Spänningsökare

Våld i familjen

Inadekvata uppfostringsmetoder

Kamrater med problembeteende

Relationsproblem i familjen

Separationer

Låg SES

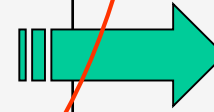
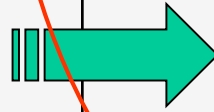
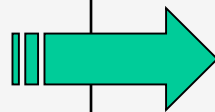
Missgynnade bostadsområde

# Prevention



# Stärkande arbete

Skyddsfaktorer familj, skola, samhälle	Grundläggande behov hos ungdomar	Motståndskraft hos individen	Bättre uppväxtvillkor
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Omsorgs- /ansvarstagande</li> <li>- Höga förväntningar</li> <li>- Möjlighet att delta och bidra</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Trygghet</li> <li>- Kärlek/tillhörighet</li> <li>- Respekt</li> <li>- Autonomi, makt</li> <li>-</li> <li>Utmaningar "mast ery"</li> <li>- Mening</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Social kompetens</li> <li>- Problemlösnings- förmåga</li> <li>- Autonomi</li> <li>- Mål och framtidstro</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Ökat välbefinnande socialt, hälsa, akademiskt</li> <li>- Reducerat hälsomässigt riskbeteende</li> </ul>



Benard, 2004

# Motståndskraft

Social kompetens	Problemlösningsförmåga	Autonomi	Mål, mening och framtidstro
<p><b>Social responsiv</b></p> <p><b>Kommunikativ</b></p> <p><b>Empati</b> <b>Omsorgskänsla</b></p> <p><b>Medlidande</b> <b>Altruism</b> <b>Kunna förlåta</b></p>	<p><b>Planeringsförmåga</b></p> <p><b>Flexibilitet</b></p> <p><b>Använder möjliga resurser</b></p> <p><b>Kritiskt tänkande</b> <b>Insiktsförmåga</b></p>	<p><b>Positiv identitet</b></p> <p><b>Inre kontroll</b> <b>Initiativförmåga</b></p> <p><b>Självkontroll</b> <b>Kunna stå emot</b></p> <p><b>Självuppfattning</b> <b>Mindfulness</b></p> <p><b>Humor</b></p>	<p><b>Målinriktning</b> <b>Prestationsinriktad</b> <b>Utbildningsmässigt orienterad</b></p> <p><b>Intressen</b> <b>Kreativ</b> <b>Fantasi, idériakedom</b></p> <p><b>Optimism</b> <b>Hoppfull</b></p> <p><b>Tro</b> <b>Andlighet</b> <b>Känsla av mening</b></p>

Benard, 2004

## Slutsatser

- Relativt låg andel unga som provar, men differentierat!
- Breda insatser på befolkningsnivå i kombination med restriktiv policy, kontroll och stöd
- Stöd för en restriktiv politik även bland brukare (visst undantag dock rörande cannabis)
- Beroendeframkallande drog
- Stort antal risker
- Kulturell drog
- Goda effekter för viss förebyggande och behandling
- Kräver uthållighet och mångdimensionellt arbete

## Tack för oss!

Torbjörn Forkby, [torbjorn.forkby@grkom.se](mailto:torbjorn.forkby@grkom.se)

Solveig Olausson, [solveig.olausson@vgregion.se](mailto:solveig.olausson@vgregion.se)

Russell Turner, [russell.turner@grkom.se](mailto:russell.turner@grkom.se)

# ”Behandling för personer med riskbruk, missbruk och beroende av Cannabis: Brukares och behandlares perspektiv och förändringsprocesser”

- **Två övergripande mål;**

- Beskrivning av arbetet/metoden
- Utvärdering av effekten (vilka utfall för vilka grupper?)

- **Tre huvudsyften;**

- Internt lärande/kunskapsutbyte
- Extern spridning av tex metod i praktiken
- Kunskap om hur behandling fungerar i den vardagliga praktiken och vilket utfall det blir

# Utvärderingsmetoder

- **Beskrivning av arbetet;**
  - Endagsworkshop med behandlarna
  - Intervjuer med enskilda behandlare (14)
  - Avrapporteringsworkshop
  
- **Utvärdering av effekten;**
  - Kvalitativa intervjuer med klienter (3ggr)
  - Intervjuer med anhöriga
  - Kvantitativa information från DOK-systemet (3 mättillfällen)

# Tidsramen

## 2012

- Orienteringsarbetet, tex workshopen

### Höst

- beskrivningsarbetet, tex intervjuer med medarbetare
- Påbörja intervjuer för effektutvärdering
- Kvalitetssäkring av data i DOK-systemet
- Delrapport om beskrivning av metoden



## 2013

- Fortsätta intervjuerna med behandlare och klienter
- Avrapportering om data i DOK-systemet
- Eventuellt observationer
- Avstämningarna med referensgruppen, styrgruppen mm.



## 2014

- Fortsätta intervjuerna med behandlare och klienter
  - Avrapportering om data i DOK-systemet
  - Löpande analys
- ### Höst
- Sista intervjuer
  - Preliminära slutsatser/rapportering



## 2015

- Slutrapportering
- Spridningsseminarier mm



# Preliminärt resultat – beskrivning av arbetet

- Behandlingsprocess kan uppdelas i tre grova faser: en inlednings-/motivationsfas, en avvänjningsfas, och en fas där man (åter)bygger det drogfria livet
  - MI och en utforskande stil ansågs som viktiga redskap i första fasen
  - Det finns delar av HAP som går att tillämpa väl i praktiken/anpassar till klienten
  - Den tredje fasen blir svårare och det finns en tendens att släppa klienter för tidigt
- En riktad utbildning i psykoterapi och/eller familjeterapi ansågs som en viktig komplettering till en socionom utbildning
- Behandlingen i praktiken för cannabisbrukare kan uppfattas som:
  - ett system av grundvärderingar om klienter och behandling (oavsett av huvuddrog)
  - grundkunskap om cannabis och dess effekter
  - process- och situationsrelaterade kunskaper/agerande, vilket hjälper behandlaren både "stannar där klienten är" men också fungerar som en guide

## Ett exempel

Familjearbete när ungdomar använder droger

## Ett gemensamt arbete

- Utgångspunkten – frågor till Länsstyrelsen
- Fråga från Länsstyrelsen till FoU i Väst/GR
- Samarbetsprocess. Annikas diskussion med enheterna.
- Gemensam arbetsprocess i gruppen
  - Tydliggöra och sätta ord på den egna kunskapen
  - Sätta dessa i relation till forskning
  - Evidensbaserad praktik
  - Undersöka en "brännande" fråga
  - Skriva samman en text

## Utgångspunkter för cirkeln

- Ni har viktig kunskap att bidra med!
  - I gruppen och till andra
- En del av denna kunskap är inte artikulera idag
- Kunskapen kan fördjupas genom att sättas i relation till andras kunskaper
- En viktig källa till kunskap kommer också från ungdomarna och deras familjer
- En annan kan komma från forskning
- Annika och Torbjörn arbetar med att skapa en struktur för hur frågorna kan hänga ihop, stöttar i skrivning och med litteratur

## Vad blev det?

- **Tryck på förändring**

Katri Cimmerbeck och Claes Persson

- **Tvingad att handla, möjlighet för behandling**

Lena Mauritsson och Maria Malmquist

- **Den svenska modellen – med nya ögon**

Alexander Rezaei

- **Från skam och skuld till ansvar**

Susanne Samuelsson och Elena Palenskis

- **Att inte ha full kontroll – inom givna ramar**

Ingegerd Nilsson och Elisabet Ivarsson

- **Samtalets betydelse**

Marianne Lager och Per-Ola Tjäder

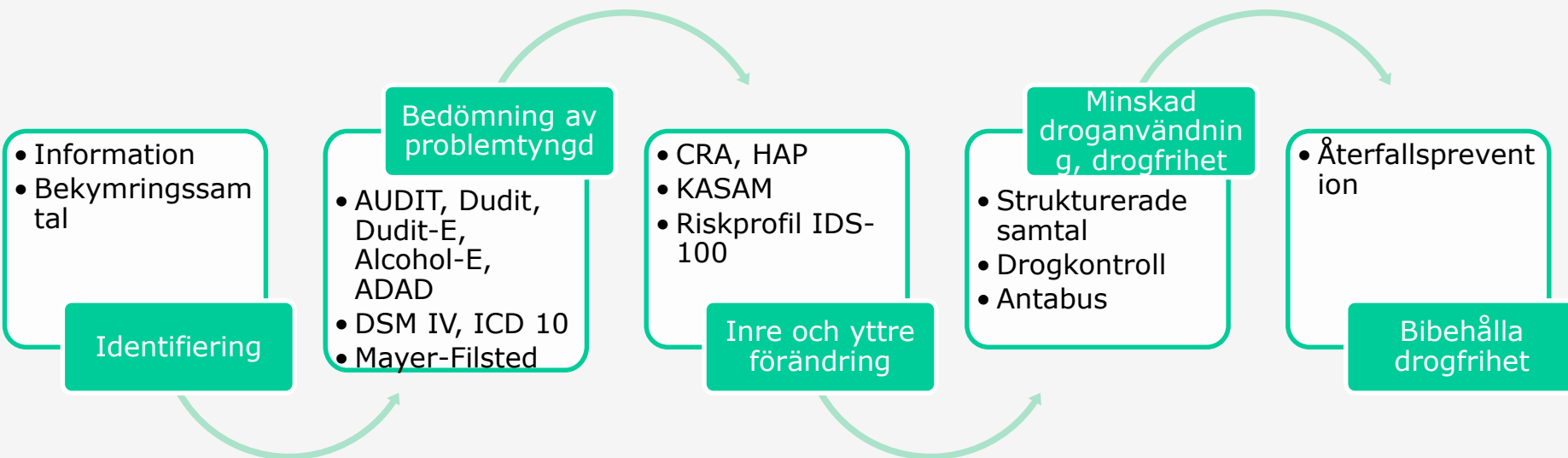
## Om ansvarigt familjearbete

På samma sätt som familjerna ofta konfronterar livsavgörande frågor, handlar det för behandlaren om att finna former där dialogen blir levande mellan deltagarna i rummet och utanför, om att levandegöra samtal som kan ha stannat av eller fastnat i destruktiva mönster och att medverka till möten som kan bli livgivande i det att nya meningar och handlingsmöjligheter skapas. Att arbeta med livsavgörande frågor innebär en förpliktelse att iscensätta ett arbete som på alla sätt är ansvarigt. Det handlar om ett arbete som är teoretiskt förtroget, öppet för de enskildas röster, reflekterat i förhållande till den egna personen och som följs upp i förhållande till de uppdrag som förhandlas fram.

Ingegerd Nilsson och Elisabet Bergenmar Ivarsson

# En arbetsmodell från Locus

Bedöma risk och skydd, hantera kontroll och stöd



Motiverings-, relations- och alliansarbete